

**ვახტანგ, უცნობი მე-XV საუკუნის
აფხაზ-იმერეთის მეფეთაგანი და
მისი მემკვიდრე მეფე გიორგი.**

ტფილისი

ელ.-მბეჭდ. ს. მ. ლოსაბერიძისა, მოსკ. ქ., საკ. სახლი №5
1912

ვახტანგ, უცნობი მე-XV საუკუნის აფხაზ-იმერეთის
მეფეთაგანი და მისი მემკვიდრე მეფე გიორგი.

გელათის მონასტრის საბუთებში ჩვენ შეგვხვდა ფრიად
საინტერესო სიგელი აქამდის ჩვენს ისტორიაში სრულიად უც-
ნობის აფხაზ-იმერეთის მეფის ვახტანგისა. სიგელი (№ 87) და-
წერილია ჩინებულს ეტრატზე მე-XV საუკუნის ლამაზის ხე-
ლით, 130 X (27²/₃ სანტიმ. ნიშნად აქვს ოროლი წერტილი
თითო სიტყვის შემდეგ. მომაქვს აქ სიგელი სრულიად უცვ-
ლელად.

ქ:- რომელი არა დააკლდი ლაღთა მამულთა და სამყარო-
თა და ეთერისგან ზეცით ქვეყანად გარდამოჴედ, რომელი
ცეცხლის ფერთა ძალთაგან მარადის წმიდა არსობით იდი-
დები დასაბო უხრწნელისა და მარადის ქალწულსა მარიამისი და-
იმკუდრე და განჯორციელდი ჳსნისათუის ჩუენსა ნებსით ივნე
ჯუართა და ყოველნივე ვნებად უვნებელმან თავს იდეგ შენ
სიტყვაო მამისაო ძეო და სულო წმიდაო ხილულთა და უხი-
ლავთა ყოველთავე შემოქმედო, რომელმან ადიდენ მადიდე-
ბელნი დიდებულისა და საშინელისა ვნებისა შენისნი და გა-
მოირჩიე ქალწულთა შორის ნეტარი მარინა, რომელმან სურ-
ვილითა შენითა სიმრავლენი ღუაწლთანი თავს ისხნა და სის-
ხლი იგი უბიწო თქვენ თუის დასთხივნა და თქუენ მიერ გუირ-
გუინოსანი იქმნა გუირგუინითა უხრწნელებისათა და მრავალ-

ფერთა მეოხებითა და სასწაულთა ღირს იქმნა მოგებად თქვენ, ქალწულო წმიდაო მოწამეო ნეტარო მარინა, მე დავითიან ბაგრატიონიანმან ღმრთივ გუირგუინოსანმან ხუასროთანგონ-

-4-

მან მეფეთმეფემან ვახტანგ გკადრე და შემოგწირე და მოვაკ სენე ეგუტერსა სასუენებელსა წმიდისა ხატისა თქვენისასა გელათს, რომელი აგებულ არს სადიდებლად სახელსა თქვენსა წმიდისასა მათ სულკურთხეულთა პაპთა ჩუენთა მეფეთაგან ჩარუხიძე მისითა გლეხებითა ქოჩლასძე (აქ ჩამატებული ყოფილა და შემდეგ სხვა მელნით განახლებულია) კუაშხიეთს ცეცსძე (აქ სტრიქონს ზევით იმავე ხელით სწერია: რაჭას ამაროლიძე მისითა გლეხითა) რიონს ტახასთავაძე ხაბარძე თავშავაძე კელუხაძისა პარტახტი საწირეს ალეს (ყო?)შვილები (ეს ჩამატებუ-

ლია ტექსტის ხელით) ესენი მათითა მამულითა სამართლიანითა ყოველითა უსარჩლებლად(?) სადიდებლდ თქვენდა და სამწირველოდ, სულისა ჩუენისთვის რათა უბიწოთა ოხითა თქვენითა ამა სოფელსა ძლევა შემოსილ ვიქმნეთ მტერთა ზედა ჩუენთა ვითარც იგი ძუელ ოდესმე ისო იერქოს და კვალად დავით გოლათსა ზედა რათა ჩუენც აგრეთვე ძლევა შემოსილ ვიქმნეთ ამა სოფელსა და საუკუნოდ რაჭამს ჩუენთუის ნებსით ვნებული უფალი და ღ თი ჩუენი იესო ქრისტე ზევით მეორედ გარდამოკდეს განკითხვად ყოვლისა ქვეყანისა და დაჯდეს საყდართა ზედა დიდებისა მისისთა რაჭამს მდინარე ცეცხლისა დიოდეს წ ე მისსა და ათასნი ათასთანი დგენ და ბევრნი ბევრთანი მსახურებდეს მას მზე მოაკლდეს და მთოვარემან აღარა გამოსცეს ნათელი თუისი და ყოველნივე აგებულება და დაზუვლენეს(sic) მამისგან დიდებისა მისსა რაჭამს განარჩივნეს მან მართალმნ მსაჯულმან მართალინი(sic) და ცოდვილნი და უბრძანოს ცოდვილთა მიერ იგი სასმენელი, ვითარმედ წარვედით ჩემგან წყე(sic) საუკუნოსა ცეცხლსა მას საუკუნოსა(ეს ჩამატებულია). მართალთა მიუგოს სანატრელი იგი სასმენელი, ვითარმედ მოვედით კურთხეულნო მამისა ჩემისანო და დაიმკვიდრეთ სასუფეველი ცათა განმზადებული თქუენტუის და ანგელოზთათუის მიისთ(?). დღესა მას მიოხოთ წ ~ ე უფლისა და ღმრთისა და მისმინოთ მეცა ესევითარი სანატრელი ჳმა ვითარმედ, მოვედი კურთხეულნო მამისა ჩემი-

-5-

საო და დაიმკვიდრეთ სასუფეველი ცათა ამისთვს შემოგვიწირავს თქვენთვის, ქალწულო წმიდაო სანატრელო მარინა რაჭას (ეს ჩამატებულია) ჩარუხიძე მისითა გლეხებითა ქოჩლასძე ცეცსძე რიონს ტახისთავაძე ხაბარისძე და თავშავაძე კელუხაძისა პარტახტი საწირეს ალეს(?)შვილი (ეს ჩამატებ.) მათითა მამულითა ყველათა მკუიდრად შეუვალად [უცვა?]ლებლად და უსარჩლავად ჩუენგან და ყოვლისა ადამის ტომისა კაცისაგან რა-

გუარც ჩუენისა სულისა თუის შემოწირულსა ჰმართებს რმანც გუარმან კაცისამან ჩუენად შედეგად ესე ჩუენსა ეგუტერსა გამოავოს ქრისტეს ღთისა უარისმყოფელთა თანა დაისჯების და ჩუენ მწირველი მოგუიშალოს ჩუენიდმც მუქბად განიკითხვის დღესა მას განკითხვისასა კრულ წყე (მეტი არა-რა).

ამას მიყობა ხვეული ხელის მოწერა გრძლად.

მეორე გვერდზე ნუსხა ხუცურით: ვახტანგ: მეფისა. სამწირველო: კუაშხიეთისა: სიგელი: არის ესე: შეუცვლიბლი.

მეორე გვერდზედვე წვრილის ლამაზის მე-XVI საუკუნის ხელით მიყობა სხვა სიგელი. ნიშნად იხმარება სამ-სამი წერტილი.

ქ:- რომელი არა დაკლდა წმიდათა მამულთა და სამყაროთა ეთერთაგან ზეცით ქვეყნად გარდამოკედ, რომელი ცეცხლის ფერთა

ძალთაგან მარადის წმიდა არსობით იდიდები, განჯორციელი ხსნისა-

თვის ჩვენისა ნებსით ივანე ჯვართა და ყოველნი ვნებანი უვნებელ-

მან თავს იდევ შენ, სიტყვაო მამისაო, ძეო მჯოლოდ შობილო, რომელმან ადიდე მადიდებელი დიდებისა შენისა და გამოირჩიე ქალწულ-

თა შორის ნეტარი მარინა, რომელმან სურვილითა შენითაყოველნი

ღვაწლნი თავს ისახნა და სისხლი იგი უბიწო შენთვის დასთხივნა და

შენ მიერ გვირგვინოსარ იქმნა, ქალწულო წო მარინა, ჩვენ ერისთვის

შვილთა დავით და ლომინმან და დედამან ჩოენმან პატრონმან თამარ

გკადრეთ და მოგაკსენეთ დიდებულსა საყდარსა გენათისასა თქვენი

მკვიდრი მამული რაჭას სოფელი კვაშხიეთის. ჟამთ გამოცვლილობი-

საგან საერისთოდ შექნილიყო და ესე არა ეგებოდა ვითარმაცა საყდ-

რისა მამული გქონებოდა და ახლად შემოგწირეთ და რაც ჩოენი კე-

-6-

ლი შევიდოდა გამოვედით მისგან ჩვენად სადღეგრძელოდ და სულ

კურთხეულისა მამისა ჩვენისა სულისათვის, ასრე რომე თორმეტს საუფლოსა ვინც მეეკვდრე იყოს თორმეტს ჟამს გვიწირვიდენ. ვინც

და რამანცა გვარის კაცმან ან ჩოენ და ან შემდგომთა ჩოენთა ერის-

თავთა წელყოს შლად და დაქცევად ამისასა, კურულმცა არის დაუსაბა-

მოსა მამისა ძისა და სულისა წმიდისა ძალითა ყოვლად წმიდისა
ლთის
მშობელისა და ჯვარისა პატიოსნისა ძალითა და ყოველთა
წმიდათა
ლთისათა ზეცისა და ქვეყანისათა კორციელთა და უხორცოთა
მად-
ლთა. გოშაძებასა და მას მამულს გარეთ შემოგწირეთ, ამას
გარეთ
ჩარუახიძის ეული მამული მისით გლეხებითა, ქოჩლაძე და
ცეცაძე+
ხვეულად:თამარ.

ამ მეორე გვერდზე, ბოლოს არის ხვეული ხელის მო-
წერა ორ სტრიქონად.

როგორც ვხედავთ, სამწუხაროდ, ამ ფრიად საინტერესო
სიგელს ვახტანგ მეფისას თარიღი არა აქვს, ამიტომ საძიებე-
ლი რჩება, ვინ უნდა იყოს ეს მეფე და როდის ცხოვრობდა
ის. ვახტანგის ეკვდერი და მისი მწირველი მოხსენებულია
ერთს 1545 წლის ბაგრატ მეფის სიგელში ¹⁾, სადაც ცხადია
ჩვენი სიგლის ვახტანგ მეფის სამწირველო უნდა იგულისხმე-
ბოდეს. ვახტანგის სამწირველო მოხსენებულია კიდევ ერთს
გელათისავე სიგელში № 76. ამ სიგელის ეტრატი დაზიანებუ-
ლიაჲ 52¹/₂ X 22¹/₂ სანტიმ. ნიშნად იხმარება 2-3 წერტილი.
სათაურად აქვს: საფანჩულიძეო არის. აი ეს სიგელიც სრუ-
ლიად უცვლელად:

---თა ღთისათა ჩუენ ღთივ გურგუნოსამნ ---ორისავე
ტახტისას და სამეფოსა [ლიხთა]-Iიმერსა და ლი [ხთა] მერისა
მაპყარობელმან მეფეთმეფემან ბაგრატ და თანა[მეც]ხედ[ნე]მან
ჩუენმან პტრონმან დედოფალთა დედრფალმან ელენე და პირ-
მშომან ჩუე[ნმან--] საყრელმნ. ვახტანგ ნებითა და შეწევნითა

---

¹⁾ საქართ. სიძველენი I, გვ.19.

ღთისათა ესე შეწყალებისა წიგნი და სიგელი გიბოძეთ --- წყა-
ლეთ თქუენ ჩუენსა ერდაგულსა და თავადადებით ნამსახუ[რსა]
ფანაჩულისძესა და (sic) იობს და შენსა შვილსა ბათლომეს და
იაკობს და სახალისა თქუენისა მომავალთა ყოველთავე მას
ჟამსა როდეს მოხვედით წინა [შე] ჩუენსა და გუჰაჯენით და
მოგვახსენეთ. ვისმინეთ აჯა და მოხსენება თქვენს და გიბოძეთ
გელათს სენაკი ტარპეზისა გუერცა საბოსტნე ტრპეზსა ქუეშე
სათიბი და სავენაჰე და დაუნაშვილისა ვენაჰსა გამოლმა შე-
მომაგრგლობით ვახტანგისა სამწირველოსა სათიბსა ზემოთ და
ყურს [ებ]ს ჰასრაგასძე მისითა მამულითა, წყალითა, საწისქულო-
თა, საძებრითა და უძებრითა ნაციხვარსა და გმსაშუი სახარ-
დნე ყოვლითავე ასრე და ამა პირსა ზედა რომე გიორგობასა
დაღესა ნოენბერსა ათსა ორნი ჟამსა გკვიწერევდეთ სულისა
ჩუენისათჳს და წარსამართებელად მეფობისა ჩუნისა. როგ[ორც]

ჭასარაგასძე ზეკალიშვილთა შეუალად ჰქონებოდა, ისრევე თქუენ გიბოდეთ ველმოხსნით და არა შემოვიდოდეს რა საჩუ-
ენო ერთისა გალატოზობის მეტი, არა ზროხა არა საკლავი არა
ლომი არასთანა ფერი სათხოვარი და გამოსაღები. ვითარცა
ქართამიცა მოგუეცით და შეგჯერდით ასრე და ამა პირსაზე-
და არავინ მოგერჩოდეს არა ადამისტომი კაცი არცა სენაკსა
არცა სათიბსა არცა ს[ავენანჯ]ესა და არცა ჭასარაგასძესა ასრე
ველშეუალად გუავიბოდეთ არა კელი წინამძალუარისა შე-
ვიდოდეს არცა მოძლუართა მოძლარისა არა მთისა მთავარ-
მოწმისა მებრთალომისა არცა სადედოფალოსა სამწირველოსა
არცა კანდელაკისა არცა ძმათაგანისა ვინ გინდავინმე იყოს
ასრე ველშეუალად გვიბოდებია ჩუენ მეფეთმეფესა ბაგრატსა
და თანამეცხედრესა ჩუენსა დედოფალთა დედოფალსა ელენეს
და ძესა ჩუენსა ვახტანგს თქვენ ფანჩულიძისა იობს და თქვენ-
თა შვილთა თქვენისა შვილისა (sic) ბათლომეს და იაკობს
და მომავალთა სახლისა თქვენისა ყოველთავე სამკვიდროდ და
შეუცვალეზელად როგორც ჩუენგან ბოდებულსა მართებს აგ-
რე ვერავინ შეგიცვალოს და მოგიშალოს ვერცა შემდგომად

-8-

ჩვენსა მეფეთა და დედოფალთა და ვინცა შეგიცვალოს და
მოგიშალოს გუა[რმან] კაცისამან მას მეორესა მოსულასა ჩუ-
ენადა მუქაბა განი [კითხოს] (მეტი არა).

მეორე გვერდზე ხვეულად: ელენე, ბაგრატ.

რაკი ამ სიგელში მოხსენებულია ვახტანგის სამწირველო,
ცხადია ვახტანგ მეფეს ამ ბაგრატ მეფეზედ ადრე უმეფნია.
სამწუხაროდ, ზემოდ მოტანილი ბაგრატ მეფის სიგელიც უთა-
რილოა და ამ მეფის ვინაობაც საძიებელი რჩება. ის არ შეი-
ძლება იყოს არც ერთი უკვე ცნობილი ბაგრატ მეფე მე-
XIV-XXI საუკუნისა, რადგან სიგელში მოხსენებულია პირ-
მშო ძე მისი ვახტანგი. ხოლო არც ერთს ცნობილ აფხაზეთის
მეფეს ბაგრატს არ ყოლია პირმშო შვილი ამ სახელწოდებისა.
სიგელი ბოდებულია ფანჩულიძის იობისა და მისი შვილების
ბართლომეს და იაკობისადმი. იაკობ ფანჩულიძე ცნობილია
ჩვენს წყაროებში. მას დაუწერია 1509 წელს ალექსანდრე
მე-III-ის სიგელი, გელათის მონასტრისადმი ბოდებული ¹⁾. ცხა-
დია, ბაგრატ, ელენე და ძე მათი ვახტანგ ამ დროს ახლოს
ცხოვრობდენ. ჩვენის აზრით, ეს ბაგრატ მეფე არის რაჭა-არ-
გვეთის მფლობელთაგანი, რომელთა რეზიდენცია უნდა ყო-
ფილიყო ჩხარს ²⁾. ის უნდა იხსენიებოდეს 1479 წელს ³⁾, მა-
შასადამე მისი მეფობის დრო უწევს მე-XV საუკ. დასასრულს.
შვილი მისი ვახტანგ I 510 წელს უკვე მეფე ყოფილა. ამ წელს
ის შეება მზე ჭაბუკ ათაბაგთან ერთად მოხისს აფხაზ-იმერეთის
მეფეს ბაგრატ VII-ს და დამარცხდა ⁴⁾.

რაკი ბაგრატ მეფე მე- XV საუკ. მეფობდა, ხოლო 1510
წ. ვახტანგ ძე მისი უკვე მეფე ყოფილა, ამიტომ ამ ჩვენს სი-

1) ქრონიკები II, 327.

2) იხ. ქვემოთ.

3) Д. Пурцеладзе, Дворян. Грамоты, 39.

4) ქრონიკები II, 327, 331, კიდევ პარიზის ქრონიკა და ვახუშტისა.

-9-

გელის ბოძება უნდა მიეკუთვნოს მე-XV საუკ. დასასრულს. ამ გვარად ამ დროს ვახტანგის სამწირველო უკვე ცნობილი ყოფილა და მაშასადამე ვახტანგ მეფეს ამაზედ უფრო ადრე უნდა ეცხოვრა.

პეტერბურგის აზიურ მუზეუმში ჩვენ ვიპოვეთ მ. ბროსეს ნაქონ ქაღალდებში (№ 29) პირი ერთი საინტერესო სიგლისა, რომელიც უნდა ეკუთვნოდეს სწორედ ამ ვახტანგ მეფეს. ეს სიგელი გარდა შინაარსისა იმით არის საინტერესო, რომ თარიღიანია. ვბეჭდავთ ამ სიგელს სულ მცირეოდენ შემოკლებით.

სახელითა ღუთისათა, მამისა, ძისა და სულისა წმიდისა ჩუენ დავითიან იესიან სოლომონიან ბაგრატიონისა მეფეთ მეფისა ვახტანგ გორგასლისაგან ნებითა ღუთისათა აფხაზთა, ქართუელთა, რანთა, კახთა, სომეხთა მეფისა ... და ყოვლისა აღმოსავლეთისა და დასავლეთისა, სამხრეთისა და ჩრდილოეთისა, ლიხთ იმერისა და ლიხთ ამერისა, ორისავ ტახტისა საკელმწიფოსა თვთ ფლობით მპყრობელ მქონებელისა მოვიდნეს ... ჩვენსა ტახტსა ჩვენნი ერთგულნი და ჩვენისა მადლისა და პატიოსნისა მეფობისა ტახტისა და გვირგვინისა ერთგულად ნამსახურნი და მოსამსახურენი კოტრიძენი ბაქარ, გიორგი, გრიგოლ, ივანე, მიხაილ და დავით, მას ჟამსა ოდეს მათი ძმა აბესალომ მოკლა ჭარულიძემან ერისთავმან ციციმან და კოტრისძეთა სამი სოფელი დაურბიეს ჭარულიძესა ონჭევი, სორლითი და ჭურისთავი. შეიქნა საქმობა და დაპირდეს სადარბაზოდ სამართალსა. მოვიდნეს ქუთათისსა ჭარულიძენი და ბაქრისძენი და კოტრიძენიც მეფეთ მეფისა ვახტანგ გორგასლისა წინაშე და მისითა ბრძანებითა დასხნეს მართალნი მოურავნი ქართლისა ერისთავი ქუენიფნეველი, სულაი ქავთარაძე, ტბელი ლომინაძე მესტუმრე, დავით წერეთელი, როსტევეან ჯაფარიძე, სამადულე იასშვილი, სამღუდელო დიდისა საყდრისა მოძღუარი ზოსიმე, მოლარეთ-უხუცესი გარა-

-10-

ყანიძე გიორგი, წირქუალიძე დავით უჯარმელი, მეაბჯრეთ-უხუცესი სარგის ქუაბულიძე, ვარდან დიკუატიძე. ისარჯულეს და ქმნეს მოკითხული კოტრიძის საქმისა და მოიღეს სიგელი კოტრისძეთა მეფეთ მეფისა ვახტანგ გორგასლისაგან გაჩენილი და ძველადაც სულკურთხეულისა მეფისა დავით კურატპალატისაგან გაჩენილი სისხლი კოტრიძეთა ასოცი ათასი ძველი თეთრი, ორი ათასი სანახშირე მისითა საზაოთა გუპირულა(?)

და ედიდა ჭარულიძეთა ციცისა და მირიანსა და ამოვიდნეს ბატონის მეფეთ მეფის ვახტანგ გორგასლისა [წინაშე] და ასრე უბრძანა ჭარულიძეთა: კოტრიძენი ჩემნი სახასონი არიან და რაც ძველად გაჩენილი აქუსთ კოტრიძეთა, არას დავამცრობ. მაშინდა წარმოდგნეს ბაქრიძენი ვაჭია, ნიმრუმანი, ჭურახი და იასიბულა და დაიფიცეს. სახლიშვილი იყო მათი აბესალომ. ფიცეს ოთხთა ბაქრიძეთა და აღარც ხმა ამოიღეს ჭარულიძეთა და დაიჯერეს მეფის ბრძანება, გაემართა სისხლზე და ჭარულიძე [თ] გამოიყუანეს ქუთათისს ერთი აბლაცი ცხენი ორი ათასად დაფასებული მოჭედილითა უნაგირითა შეკაზმული სანახშიროდ და ისი ხმალი, რომლითა მოკლა კოტრიძე - ესე სანახშირედ მოსცა და დაუდვა სოფელი ჭურისთავი, სამნი განაყოფნი კვისავიძენი და ორნი განაყოფნი ტაბირასძენი --- გიორგი და მისნი შვილნი და წყისერს ფუტურაძე ბერი გლახა მათითა მამულითა ტყითა ველითა ვენახითა მთითა ბარითა სანადიროთა, ღუნდას ეკკლესიის წყლითა და საფლავითა უცილებელად მეფისა და მოურავთა ბრძანებითა. ესე ქუთათისს იყო. ცხენი ისე შეკაზმული მეფესა მოახსენეს კოტრიძეთა. მეფემან ასრე უბრძანა ჭარულიძეთა: გაუმედ წინა კოტრიძეთაო და და რაც ჩვენითა ბრძანებითა და ამ მოურავთა ბრძანებითა ძველადგან გასჩენია, ნურას დააკლებ კოტრიძეთა. აღიყუანა სორს ჭარულიძემან და მოსცა ერთი ჯაჭვი მოწყობილი მისი, თა ყოვლითა, რკინის ქალამანი და ერთი საზროხო ქუაბი, ერთი ჭირდათო, ერთი ოთხთავი, ორი ჯორი, ხუთი ცხენითორმეტი ხარი, სამი ორხუა ნაქუსოვი, ორი ტყავი სინჯავი-

-11-

სანი და სხუა საჩუქარი დიდი მოსცა ბაქრიძეთა და კოტრიძეთა და გარდასწყვიტეს იგი. ვინც ნახოთ სიგელი და ბრძანება ესე ჩვენი შემდგომად მეფობისა ჩვენისა მეფეთა, დედოფალთა, ერისთავთა, ვეზირთა, დიდებულთა, აზნაურთა, მოლარეთა, მესტუმრეთა, მეაბჯრეთა, მეჯინიბეთა, ახსალართა, მეღვინეთა, მერამეთა, მენადარეთა, ტყის მცუელთა, პურის და საკლავის მკრეფელთა, ქუეყნის მოურავთა და ყოველთა აბრამადთა, მესაბანჯრეთა და ყოველთა კარისა ჩვენისა მსახურთა დიდთა და მცირეთა ყოველთა დაუმტკიცეთ და თქუენ ქრისტეს მიერ სჯულის მდებელნო, ქართლისა და აფხაზეთისა კათალიკოსნო, დაუმტკიცეთ და ნუვინ უშლით თვინიერ შეწევნისა და თანადგომისა. დაიწერა სიგელი და ბრძანება ესე ჩვენი ინდიკტიონსა მეფობისა ჩვენისასა ქორონიკონს რკ - სა ასოცსა (sic¹) და იდ მათისა ჯვლითა კარისა მწიგნობრისა ჩვენისა მლოცუელ მწირველის მოტილადის მახარებლისათა. შამშლელნი და მაქცეველნი მოშლილ და შეჩვენებულ, სიგლისა ამის და ბრძანებისა დამამტკიცებელნი, შემწენი ამისნი კუთხეულმცა არიან წინაშე ღუთისა. ამინ.

გარდა ამ 1432 წლის სიგელისა იმავე აზიურ მუზეუმში (№ 83) მოიპოვება პირი მეორე სიგლისა, რომელიც აგრეთვე

ამ ვახტანგ მეფეს ეკუთვნის და 1437 წელს დაწერილია. სიგელი ცუდად არის გადაწერილი და ამიტომ უფრო თვალსაჩინო შეცდომათა მცირეოდენის შესწორებით ვბეჭდავთ .

ქ. სახელითა ღუთისათა და ყოველთა წმინდისა ღუთისმშობლისათა ჩუენ იესიან დავითიან ბაგრატიონი ზეგარდამოცხებული, ღუთივ გვირგვინოსანი და ორთავ ტახტთა მსხდომარე მეფეთ მეფე რანთა, კახთა, სვანთა, ბერძენთა (sic), სომეხთა, მეგრელთა, ქართველთა, ჯიქთა, აფხაზთა, ალანთა, შარვანთა და შარვაშიანთა ლიხთ იმერისა და აღმოსავლეთისა და ჩრდილოეთისა და ყოვლისა საქართველოდსა მეფეთ მეფე-

---

¹⁾ ქორონიკონი 120 = 1432 წ.

მან და ამათმან მჭირველმან პირველ დასაბამითგან ვიდრე უკუნისამდე შეუცვალელებელი და ხელმწიფობითა დამტკიცებული წიგნი ესე სიგელისა დაგიწერინეთ იადგარი ესე, რომე ჩუენისა დარბაზის წინაშე შემოხვეწით მოდით და ვისმინეთ თქუენი შეხვეწა და გაგიჩინეთ სისხლი პირველ ძეობისაგან მეფისა ნამსახური ვახტანგისა და ერთგული ყოფილან გურალიძენი ჩარაჩე (sic) და მისი შვილები და მომავალნი, და გამოვიდა ხასნი აზნაურისშვილი გარე მოსახლე კაცითა, შიგნითა ყმითა, ეკლესიისა კართა, საფლავითა, ცხენითა და ცხენისა საომრისა იარაღითა, ჯაჭვითა და მუზარადითა, ქორითა და ბაზიარითა, ტყითა, სათევზოთა, მიწითა, წყლითა, საძებარითა და უძებარითა მისითა ყოვლისფერთა. გამოვიდა გურალიძე ჩარაჩე და მისი შვილი ხასი აზნაურისშვილი და გავუჩინეთ სრული სისხლი ხუთასი ათასი ძუელი თეთრი დაეურვებოდეს, სანახშირედ თუთხმეტი ათასი ძუელი თეთრი. თუ ვინმემ ცოლი გაგიუპატიუროს, სრული სისხლი დაგიურვოს. თუ ვინმემ ქალი დაგიგდოს ან ორსული დედაკაცს და შვილი მოაგდოს, სრული სისხლი დაეურვოს. თუ ვინმემ გურალიძის გუარის კაცი მოკლას, სრული სისხლი დაეურვოს. თუ ვინმემ ექუსთაგან ერთი დაგაკლოს, სრული სისხლი დაგიურვოს. თუ ვინმე სახლში მოგიხთეს და ან დაგიწვას ან აგილაფოს, სრული სისხლი დაგიურვოს. თუ ვინმემ გრძნეულობა შამოგწამოს და მართალი დარჩე, სისხლისა ნახევარი დაგიურვოს. თუ ვინმემ ჯოგი წაგისხას ან მეჯოგეს გიცეს თორმეტი ათასი თეთრი დაგიურვოს. თუ ვინმე მეხადილე დაგიცალიეროს ან გიცეს ხუთი ათასი დაგიურვოს და მართალი დარჩე, სისხლისა ნახევარი დაგიურვოს. თუ ვინმემ გურალიძის გუარის კაცს სცეს ან მჯიღით ან მათრახითა ან ქუსლით ან არგნით სისხლის ნახევარი დაგიურვოს. აწი რაცა ამას ზემოთ წერია თუ რამე საქმე მოხთეს, დაიჯერეთ მართლის სამართლისა გამგენო, ჭირველი ჯარი დასხედით და ეს სიგელი გამოიღეთ და ამავე წესითა და საქმითა დაეურვებოდეს სისხლი და აწი

ქრისტეს მიერ კურთხევითა აფხაზეთისა, ქართლისა კათალიკოზნი, თქვენცა აგრე დაუმტკიცენითა ჯვრითა და კურთხევითა. მამა ჭყონდიდელო, თქვენც ასრე დაუმტკიცენით ჯვრითა და კურთხევითა, დრანდელ მოქველო, თქვენცა დაუმტკიცენით თქვენითა ჯვრითა და კურთხევითა. თქვენ ცაიშელ ხოფელო, თქვენცა დაუმტკიცენით თქვენითა ჯვრითა და კურთხევითა. აწ რაცა ამა ზემო სწერია რამე, აწი ამისნი მოწამენი არიან თავად ღმერთი და კაცთაგან ამირეჯიბი აფაქიძე ციხისთავი და ერისთავი და ციხე - ქალაქთა მოლაზრჯრე (?) მირართუხუცესი და პურისა ხარჯისა მომკრეველი. აწი დაიწერა სიგელი ესე მეფეთ მეფისა ვახთაგსობისასა, ქორონიკონსა ასოცდახუთსა ¹). მე მწიგნობარსა გიორგი მოლაზონისძესა [დამიწერია].

ამგვარად ექვს გარეშეა, რომ მე-XV საუკუნის 30-იან წლებში აფხაზეთის სამეფოს საზღვრებში გარდა მთავარ შტოს წარმომადგენელ მეფისა მეფობდა კიდევ ვახტანგი. აფხაზეთის სამეფო ტახტზე ამ დროს იჯდა კოსტანტინე V, რომელიც გარდაიცვალა 1439 წელს და რომლის ადგილი დაიჭირა გიორგი IV-მ (1439- 1455). ამავე დროს უმეფნია ვახტანგსაც, რომლის ორი სიგელი 1432 და 1437 წლებისა ჩვენ ზემოდ მოვიტანეთ. ამ ვახტანგსავე უნდა ეკუთვნოდეს კვაზხეთის სამწირველოს სიგელიც, რომელიც მართალია უთარილოა, მაგრამ პალეოგრაფიული ხასიათით მე-XV საუკუნეს მიეკუთვნება. ისტორიამ არ იცის ამაზედ უფრო ადრე არც ერთი აფხაზეთის მეფე ამ სახელწოდებისა. საჭიროა გავარკვიოთ, რამდენადაც შესაძლებელია, ვინაობა ამ ახლად გამოჩენილ მეფისა და მისი ადგილი საზოგადოდ ჩვენის ქვეყნის ისტორიაში.

---

¹) ქორონიკონი 125=1437 წ

ვახუშტის უპოვნია ქრონიკული ცნობა ერთის ვახტანგ მეფის გარდაცვალების შესახებ 1445 წელს: „ქორონიკონსა 133 მიიცვალა მეფე ვახტანგ და დაჯდა ძმა მისი გიორგი მეფედ“. ¹) ვახუშტისავე უპოვნია 1449 წლის სიგელი: „ჩვენ მეფემან გიორგიმ, ძმამან მეფისა ვახტანგისამან გიწყალობეთ ინდიქტიონსა 5. ²) ეს ინდიქტიონი აგრეთვე უჩვენებს ვახტანგის გარდაცვალებას და გიორგის გამეფებას 1445 წ. ³) ვახუშტი და მისი მიმყოლი ჩვენი ისტორიგრაფია დაჯერებულნი არიან, რომ ეს ვახტანგი არის საქართველოს მეფე ვახტანგ, ძე დიდისა ალექსანდრესი, მცხეთის განმანახლებელისა, რომლის სიკვდილის შემდეგ მართლაც გამეფდა ძმა მისი გიორგი IX. მაგრამ ეს ვახტანგ ალექსანდრეს ძე ცოცხალი ყოფილა 1446 წელს, როგორც ეს სჩანს იკორთის ტყავის ზატიკის წარწერისაგან: დაიწერა წმიდანი ესე ზატიკნი მეფობასა ვახტანგი-

სასა და ბრძანებითა ერისთავისა შალვაძისათა ქკსა რკიდ" (=1446 წ.) თვით ამ ვახტანგის გარდაცვალების შესახებ ცნობის გაგება ადვილია, თუ გამოვიანგარიშებთ, როდის დამჯდარა მეფედ ძმა მისი გიორგი IX. ხოლო ეს კი შედარებით ადვილი გამოსაცნობია, რადგან ჩვენამდის მოაღწია რამდენიმე სიგელმა, დაწვრილებით დათარიღებულმა, გიორგის მეფობის ინდიქტიონის ჩვენებით. ავიღოთ რამდენიმე ასეთი სიგელი, სადაც მეფობის ინდიქტიონიც მოხსენებულია და სიგელის დაწერის წელიწადი და თვეც.

1) ქართლ. ც-ბა II, 239.

2) იქვე.

3) ისიც შესაძლებელია, თუ სახეში ვიქონიებთ ვახუშტის ქრონიკის საერთო ხასიათს, რომ მას ცნობა მეფის ვახტანგის 1445 წ. გარდაცვალების შესახებ არც ეპოვნოს, არამედ შეეთხზას ამ 1449 წლის სიგელის მიხედვით.

-15-

ქრონიკონსა	135,	ქრისტესით	1447 წ.	25	მეფობის	1. 1)
„	137,	„	1449	დეკემბერს	ინდიქტიონი	3 2)
„	139,	„	1451	25 დეკემბ.	„	5 3)
„	146,	„	1458	1 ივლისს	„	12
„	148,	„	1460	27 აგვისტ.	„	4)
„	148,	„	1460	30 იანვარს	„	13
„	151,	„	1463	12 ივნისს	„	5)
				2 სექტ.	„	14
						6)
						17
						7)

ამის მიხედვით ადვილად შეიძლება გამოვიანგარიშოთ, რომ გიორგი IX მეფე გამეფებულა 1447 წ. 31 იანვარსა და 11 ივნისს შწორის. 8) მაშასადამე ვახტანგ ქართლის მეფის გარდაცვალებაც ამავე დროს უნდა ეკუთვნოდეს. 9) ცხადია, ეს ვახტანგ ალექსანდრეს ძე ქართლის მეფე 1447 წ. გარდაცვლილი არ უნდა იყოს ის ვახტანგ მეფე, რომელიც ვახუშ-

1) ქრონიკები II, 260.

2) იქვე, 261.

3) იქვე, 263.

4) იქვე, 277.

5) იქვე, 279.

6) საქართ. სიძვ. II, 18.

7) საქართ. სიძვ. II, 19.

8) ქართლში გამეფებამდის გიორგი IX მეფედ მჯდარა კახეთს, რაც მოხსენებულია ქართლის ცხოვრების შედეგშიაც. ჩვენ გვინახავს პირი სიგელისა, რომელიც ბომბებულია „კახეთის მეფის გიორგისაგან“, მისა დიდისა ალექსანდრესისაგან, დაწერილი ქრონიკონსა 134 =(1446) მარტის 7-ს, მეფობის ინდიქტიონსა 13. მაშასადამე, გიორგი კახეთში გამეფებულა 1433 (ან 1434) წელს და 1446 წ. კიდევ იქ იჯდა, რადგან ძმა მისი ვახტანგ მეფე ჯერ ცოცხალი იყო.

9) ვახტანგ მეფის 1447 წ. გარდაცვალება კიდევ მოხსენებულია იკორთის № 6 ძილისპირის ქრონიკაში (იხ. ქრონიკ. II, 358)

ტის ქრონოლოგიით 1445 წელს გარდაცვლილა. ან ეგებ ვახუშტის ცნობა შემცდარი იყოს? მაგრამ ჩვენ გვაქვს სხვა საბუთებიც, რომ ერთი კიდევ გიორგი მეფე გამეფებულა 1445 წელს. ხოლო ეს გიორგი ვახუშტის მიერ პოვნულ საბუთით ძმა ყოფილა ერთ ვახტანგ მეფისა. ამას ამტკიცებს შემდეგი სიგელი მცხეთისა 1448 წ. ბოძებული. მოგვაქვს აქ ეს სიგელი დიდად შემოკლებით.

... (ჩუენ) აფხაზეთისა და ორისავე ტახტისა ლიხთიმერი-სა და ლიხთამერისა მტკიცედ მქონებელმან მეფეთ მეფემან გიორგი გკადრე და მოგახსენე და შემოგწირე თქვენ კათოლიკე დედა ქალაქსა მცხეთის საყდარსა და მას შინა აღმართებულსა სუეტსა ცხოველსა, კუართსა საუფლოსა და მირონსა ღმერთმყოფელისა ბაგა სრულად საჯდომითა დარბაზითა, კარის ეკლესიითა, გლეხებითა საგლეხოთა სასამსახუროთა, ქურმარნითა, მისითა შესავლითა, მზღურითა, ყანითა, მენაკითა, წყლითა, წისქულითა, ჭალითა, სათიბითა, ტყითა, სანადიროთა, მთითა და ბარითა, საწმრითა და უწმრითა, სამებრითა და უძებრითა, მისითა მიმდგომითა მზღურითა ყოვლითურთ უნაკლულოდ და მოგაკსენე კესაური ბაგურითურთ და ჭართაულითა მამულითა მოგვიკსენებია და შემოგვიწირავს ჩუენ თვს სააღაპედ... დაიწერა ბრძანება და სიგელი ესე ჩუენი ქორონიკონსა რღვ (=1448 წ.) ინდიქტიონსა მეფობისა ჩუენისასა მესამესა, კელითა ფრიად საწყალობელისა მესტუმრისა და კარისა ჩუენისა მწიგნობრისა კლიმი კაკლაჩასძისათა. *)

ამ სიგელის მიხედვით გიორგის გამეფება გამოდის 1445 წელს, რასაც ამტკიცებს კიდევ შემდეგი სიგელი გელათის

---

*) ვბეჭდავთ აზიურ მუზეუმში დაცული პირის მხედვით. შეად. ქრონიკ. თ. ჟორდანიასი II, 260.

მონასტრისა (№ 48), ტყავზედ დაწერილი 43²/₃X 23¹/₃სანტმ. ნიშნად იხმარება 3 წერტილი. ვბეჭდავთ ამ სიგელს თავისი მართლწერით უცვლელად.

ქ.: შენ ღრუბელსა მაგას ნათლისასა ქუენათა ზენად მაერთსა ტომებით ასულსა ადამისსა დადებისა ღმრთისასა, ძუელ ოდესმე მოსესგან მაყულად მოტყნარედ ხილულისა და შეუწველად დაცულსა ჰრონის კუერთხსა აყოვებულსა, რომელმან გამოიღო ნაყოფად უნაყოფოთა ნაყოფიარ მყოფელი და ყოვლისა სოფლისა განმანათლებელი, დადამის ძუელისა კაცისა განმახლებელი და ევას წყევისა და კურულებისა დამკსნელი და კურთხევად შემცვალელებელი, გედოვნის საწყიმისსა ნოტიო მყოფელო, შენ სადგურო და განსასვენებელო და პალატო კიდობან საღმრთოსა სრულისაო, რომელმან დაიტიე ფიცარი იგი საუფლოთა მით თითითა დაწერილი ტაკუკი მანათა აღსავსე და კვერთხი იგი სასწაულთა მოქმედი მამისა

შენისა და წინასწარმეტყუელისა დავით მეფეთა შორის წარჩინებულისა ასულად მოსწავებულო, ვითარცა გიგალობდა ჯმითა მით სანატრელითა პირათ პირადად ფესადითა ოქროვანითა შამკობილად და ვინ მისწუდების შენთა დიდებულეებათა მეტყუელეებად ყოვლად წმიდაო გელათისა ღმრთისმშობელო, ჩუნ მსასოვებელმა და მინდობილმან ცვაფარვათ თქვენთამან მეფეთა მეფემან გიგი ვიგულე და ვიგულსმოდგინე მცირე ესე სამსახური და შემოსაწირავი და შემოგწირე მღუიმისა ეკლესია და იქი მსხდომან გლეხნი ფანჩულისძენი... (აქ შვიდი სიტყვა წაშლილია) მამულითა, მთითა, ბარით, წყლითა, წისქულითა, ველითა, მენაჯითი, სათიბითა, ჭალითა, ეკლესითა, სასაფლაოთა, მათითა ერთობილითა შესავლითა და გა-

-18-

მოსავლითა შოგვიკსენებია და შემოგუიწირავს. უწინაცა თქვენი მკვდრი და ძველიდგან შემოწირულიყო და იაღვარშიგან გეწერნეს ესე გლეხნი, რომე ესრეთ ზემო სწერიან და აწ კიდევე მოგაკსენეთ და შემოგწირეთ ამა წესითა, რომე ჩვენისა სულისათჳს ყოვლთა წელიწადთა ფანჩულიძე ვინცა ვინ მღრდელი იყოს ჟამსა გვიწირევდეს დაღაჰსა გარდაიჭდიდეს და მათი ბეგარა რაცა იყოს, თქუნ წინა მოვიდოდეს და არ ლაგაკლდებოდეს და ჩუნ ჩუენი წირვა კურთხევა ლოცვა წირვა არა მოგვეშალოს და ვინც ვინ ჩხარისა პატრონი იყოს, რასაცა ყანასა მოჭნევდეს, მას ვერას სთხოვდეს და ვერც რა საქმე დაიგდოს. როგორცა თქუნსა მკვიდრსა და უცილებელსა მამულსა მართებს, აგრე გაგითავდეს და ვერავინ შეგიცვლოს და ვინცა შეგიცვლოს და მოგიშალოს, რისხვსმცა მამა, ძე და სულიწმიდა და თქუნ გელათისა ღმრთისმშობელი და მას მეორედ მოსვლასა ჩუენტჳსმცა განიკითხვის წინაშე ძისა თქვენისა და ღმრთისა ჩუენისა და დამამტკიცებელნი ღმრთისა აკურთხნეს. დაიწერა წიგნი და სიგელი ესე ჩუენი ქკსრნბ, ინდიკდიონს მეფობისა ჩენისასა ით, იანვარსა ით.

ბოლოს ხვეულად: მეფეთმეფეს გიორგის დამიმტკიცებია ნებითა ღმრთისათა.

ეს სიგელი მიცემულია 1464 წ. 19 იანვარს მეფობის ინდიკტიონს 19-ს. ამის მიხედვით, ახლა ექვს გარეშეა, რომ მე-XV საუკუნეში მართლაც ყოფილა გიორგი მეფე, რომელიც გამეფებულა 1445 წელს და რომელიც, როგორც ვახუშტის მიერ პოვნილ სიგელიდან სჩანს, ძმა ყოფილა ვახტანგ მეფისა. ვახუშტის, როგორც მისი ქრონიკიდან სჩანს, მართლაც უპოვნია ცნობა ამ ვახტანგ მეფის 1445 წელს გარდაცვალების შესახებ.

-19-

ამ გვარად ჩვენ ვხედავთ, რომ ის ვახტანგ მეფე, გორგასალად წოდებული, რომელიც ტახტზედ მჯდარა 1434 და 1437 წ., გარდაცვლილა 1445 წ. და მის მაგივრად გამეფე-

ბულა ძმა მისი მეფე გიორგი. მაგრამ სად მეფობდა ეს ვახტანგ და მისი მემკვიდრე გიორგი მეფე? ეჭვს გარეშეა ისინი არიან აფხაზ-იმერეთის სამეფო დინასტიის შტოსანი. მოვიდნენ ქუთათისსა ჭარულიძენი და ბაქრისძენი და კოტრიძენიც მეფეთ მეფის ვახტანგ გორგასლისა წინაშე“-ო, ნათქვამია 1432 წლის სიგელში. ამასვე ამტკიცებს ის გარემოება, რომ ვახტანგ მეფის 1437 წლის სიგელში დამამტკიცებელთა შორის მოხსენებულია მარტო აფხაზეთის საკათალიკოზოს ეპისკოპოზნი. მის მფლობელობის ქვეშ ყოფილა რაჭა, ამას ამტკიცებს ვახტანგის სამწირველოს სიგელში. მისსავე მფლობელობის ქვეშ ყოფილა ქართლის დასავლეთი და ჩრდილოეთი ნაწილი. ამას ამტკიცებს 1432 წლის სიგელი, რომლის მიხედვით მოსამართლედ მეფის ბრძანებით დამჯდარა სხვა აფხაზ-იმერეთის დიდებულებთან ერთად „მართალი მოურავი“ ქართლისა ერისთავი ქვენიფნეველი . ქვენიფნეველი ამ დროს მართლაც ფლობდა ქსნის საერისთოს. *) ამასვე გვიჩვენებს 1448 წლის გიორგი მეფის სიგელი მცხეთისადმი ბაგას შეწირულობის შესახებ: ბაგა დასავლეთ ქართლშია. ამასვე ამტკიცებს კიდევ ერთი სიგელი, რომელიც მე-XVIII საუკ. ხელით მიწერილია იკორთის № 6 ძილის პირის ქრონიკაზე: „ქ. იკორთის მთავარანგელოზს შევსწირე მეფემ გორგასალმან სულისა ჩემისა სამეოხოდ, რათა მსაჯურონ წმინდასა შენსა ეკლესიასა, იკორთა, არცვი, ქვეში, ფლავსმანი, ფლავი. მხილ-

---

*) ქრონიკები II, 27.

ვულნო წმიდისა ამის ეკლესიისანო, შენდობა ითხოვთ ჩემ[თვის]“. ცხადია ეს სიგელი გადმოწერილია ძველი დედნიდან, გორგასალი უნდა იყოს მე-XV საუკუნის მეფე(† 1445 წ.), რომელსაც ლიახვის ხეობაში ზემოთხსენებული სოფლები შეუწრავს იკორთის მონასტრისათვის. ამ სამეფო შტოს მორჩილების ქვეშ ყოფილა არგვეთი-ეს ცხადად სჩანს 1464 წლის გიორგი მეფის სიგლიდან. მეფეს გელათის ღვთისმშობლისათვის შეუწირავს მღვიმის ეკლესია და იქ მსხდომნი გლეხნი ფანჩულიძენი და მათი ბეგარა რაცა იყოს, თქვენ წინა მოვიდოდეს და არ დაგაკლდებოდესო „და ვინცა ვინ ჩხარისა პატრონი იყოს, რასაც ყანასა მოჭნევდეს, მას ვერას სთხოვდეს და ვერც რა საქმე დაიგდოს“. ეს ადგილი ფრიად საინტერესოა. „ჩხარის პატრონი“ ალბად ეს სამეფო შტო ყოლა და თვით ჩხარი ამ სამეფო გვარეულობის. რეზიდენცია. ჩხარი, როგორც ცნობილია, XVII საუკუნემდის ქალაქად ითვლებოდა, სანამ ის არ გააოხრა დიდმა ლევან II დადიანმა. 1635 წელს მან ჩხარის ქალაქი აყარა და მისი მცხოვრებლებით ზუგდიდის ახლოს რუხის ქალაქი გააშენა. მართალია, 1432 წლის ვახტანგ მეფის სიგელში მოხსენებულია-„მოვიდნენ ქუთათისსა ჭარულიძენი და ბაქრისძენი და კოტრიძენიც მეფეთმეფისა ვახტანგ გორგასლისა წინაშეო“ – მაგრამ აქ ქუ-

თაისი შეიძლება იგულისხმებოდეს ვითარცა ადმინისტრაციული ცენტრი მთლად აფხაზ-იმერეთის სამეფოსი და არა ვითარცა რეზიდენცია ვახტანგ მეფისა. ეს მით უფრო საფიქრებელია, რომ აფხაზ-იმერეთის ტახტზედ ამ დროს უნდა მჯდარიყო მეფე კონსტანტინე († 1439 წ.)¹⁾

---

¹⁾ იხ. ჩვენი შრომა-გენეალოგია ბაგრატ VI, აფხაზთა და ქართველთა მეფისა.

-21-

ამ გვარად მე XV საუკუნეში ზემო იმერეთსა (არგვეთს), რაჭას და ქართლის დასავლეთ ნაწილს ფლობდა სამეფო გვარეულობის ერთი შტო, რომლის რეზიდენცია ჩხარს უნდა ყოფილიყო. ვახტანგ, გორგასალად წოდებული, ყოფილა ამ სამეფო შტოს წარმომადგენელი. მისი სიკვდილის შემდეგ 1445 წ. მეფედ დამჯდარა ძმა მისი გიორგი. ეს ის გიორგი უნდა იყოს, რომლის სიკვდილის შესახებ 1469 წელს ვახუშტის უპოვნია ქრონიკული ცნობა. ¹⁾ ვახუშტის აზრით 1469 წელს გარდაცვლილი გიორგი მეფე უნდა იყოს გიორგი IX ქართლ-ვახეთის მეფე, ძე დიდისა ალექსანდრე მეფისა. ამ გიორგი IX-ს მემკვიდრე იყო ძე მისი ალექსანდრე, რომელიც მამის სიცოცხლეშივე მეფედ იწოდებოდა. მამის ტახტზედ კი ის დამჯდარა, როგორც მისი მეფობის ინდიკტიონის გამოანგარიშებიდან სჩანს, 1476 წელს. *) გიორგი IX-ს გარდაცვალება ამ წელს უნდა ეკუთვნოდეს. ამიტომ 1469 წელს გარდაცვლილი გიორგი მეფე უნდა იყოს გიორგი მეფე ჩხარის პატრონი, ძმა ვახტანგ გორგასალად წოდებულისა.

ამავე რაჭა-არგვეთის სამეფო შტოს წარმომადგენელი უნდა იყოს მეფე ბაგრატ, რომელიც ცხოვრობდა მე- XV საუკ. დასაწყისს. ამას ამტკიცებს ზემოდ მოტანილი სიგელი მისი ბოძებული ფანჩულიძეებისადმი (ფანჩულიძეები 1464 წ. გიორგი მეფემ შესწირა გელათის ღვთისმშობელს). შვილი მისი ვახტანგ მეფე 1510 წ. მზეჭაბუკ ათაბაგთან ერთად შეება მოხისს აფხაზ-იმერეთის მეფეს ბაგრატ VIII- ს.

ამავე სამეფო შტოს უნდა ეკუთვნოდეს კიდევ სამართ-

---

¹⁾ ქართლის ცხოვრება II, 6 და 240.

*) ქრონიკები II, 300, 301.

-22-

ლის წიგნის დამწერი ბაგრატ, კურაპალატად წოდებული, რომელიც მე-XVI საუკუნის შუაში სცხოვრობდა. ¹⁾

დაწვრილებით ამ სამეფო შტოს საგვარეულო ისტორიას ჩვენ კიდევ დავუბრუნდებით. ახლა კი აღვნიშნავთ, რომ ამ შტოს პირველი წინაპარი უნდა იყოს მეფე მიქაელი, ძმა აფხაზთა მეფის კონსტანტინე IV-სა და ძე დავით ნარინისა. მონგოლების ეპოქის მემატთანე გადმოგვცემს: „დაუტევა (ნარინ - დავითმა) სამნი ძენი: პირმშო ვიდრემე კოსტანტინე და

მეორე მიქაელ და უმრწემესი ალექსანდრე... ხოლო მიიღო მეფობაჲ კონსტანტინემ ჭირმშოებისა ძლით, რომლისა მეფობასა წინა-ალუდგა შმა მისი მიქაელ და დაიპყრა ქვეყანა რაჭისა და არგვეთი და დღეთა მათთა იშლებოდა ქვეყანა იგი, რომელთა საქმენი არღა მოხსენებულ არიან. და არა ყვეს მშვიდობა ვიდრე არა მიიცვალნეს, რამეთუ რომელსა ჟამსა დაიზავნიან, მყის შეიშალნიან“ . *) ეს მიქაელ მეფე რაჭისა და არგვეთისა ცოცხალი ყოფილა 1326 წ**), ვახუშტით ის გარდაიცვალა 1329 წელს.

---

1) იხ. ჩვენი შრომა-სჯულმდებელი ბაგრატ კურაპალატი.

*) ქარ. ც-ბა, ბროსსეს გამ., I, 427.

**) საქართ. სიძვ. II, 38-34.